

ეკატერინე კობახიძე, მანანა ფხაკაძე.

Loquerisne Latine? სტუბრობ ლათინურად?

თბილისი, ლოგოსი, 2014, 248 გვ.

საუკუნეების განმავლობაში ლათინური ენა კულტურის, ლიტერატურის და მეცნიერების ენად რჩებოდა ევროპაში. დღესაც, მიუხედავად იმისა, რომ ლათინური მკვდარ ენად ითვლება, მას არ დაუკარგავს მეცნიერების უნივერსალური ენის როლი. მკვდარი ლათინური, ალბათ, ყველაზე ცოცხალი ენაა თანამედროვე ტერმინების შექმნის თვალსაზრისით. ეს არის ენა, რომელთანაც შეხება აქვს მთელ მსოფლიოს ყოველ-დღე ყოფით თუ პროფესიულ დონეზე. თანამედროვე ენების ლექსიკური მარაგის შთამბეჭდავი პროცენტი სწორედ ლათინურ ძირებზე მოდის. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ ლათინური ენისადმი ინტერესი მთელ მსოფლიოში არათუ კლებულობს, დღითი დღე იზრდება. „ცოცხალი“ ლათინური უფრო და უფრო მოთხოვნადი ხდება, რაზეც კარგად მეტყველებს რეგულარულად მოწვეული საერთაშორისო კონგრესები. ამ კონგრესთა ორგანიზაციულ ცენტრს რომში დაარსებული ლათინური განათლების საერთაშორისო აკადემია (Academia Latinitati inter omnes gentes fovendae) წარმოადგენს. სწორედ საკითხისადმი გაზრდილმა ინტერესმა თანამედროვეობის წინაშე დააყენა ახალი ამოცანა „გაეცოცხლებინა“ ლათინური ენა და მისი სწავლების ახლებური მეთოდები დანერგილიყო – ზეპირმეტყველებითი სავარჯიშოები, რომლებიც მეტად საინტერესოს და სახალისოს გახდიდა ენის ათვისების და დაუფ-

ლების პროცესს. ევროპასა და ამერიკის შერთებულ შტატებში ამ ტიპის არაერთი სახელმძღვანელო გამოვიდა, რომელთა შორის არსებული მეთოდოლოგიური თუ შინაარსობრივი განსხვავებისა, საერთო იყო მიზანი – ლათინური გაცოცხლებულიყო, სწავლების პროცესი გასცდენოდა გრამატიკულ სქემებს, თუნდაც პასიურ თარგმანებს და თანამედროვე ადამიანი ამეტყველებულიყო ლათინურად.

კლასიკური ფილოლოგიის ქართული სკოლის წინაშეც მომწიფდა საკითხი, შეეთავაზებინა ლათინური ენით დაინტერესებული ახალგაზრდებისათვის და არა მარტო მათთვის, ენის შესწავლის ახალი ფორმატი (აქვე აუცილებლად მინდა აღვნიშნო, რომ ლათინურის ტრადიციული სახელმძღვანელოების მხრივ კლასიკური ფილოლოგიის ქართული სკოლა ნამდვილად ანებივრებდა საკითხით დაინტერესებულ ადამიანებს. სხვადასხვა დროს გამოიცა არაერთი სახელმძღვანელო თუ დამხმარე სახელმძღვანელი ლათინური ენის სწავლებასთან დაკავშირებით. შემოვიფარგლები მხოლოდ სახელმძღვანელოთა ავტორების დასახელებით: ს. ყაუხჩიშვილი; გ. ათანელიშვილი; ა. შილაკაძე; ე. გამყრელიძე და ი. გაგუა; ა. ტრაპაიძე და დ. ქურიძე; მ. ფხაკაძე; მ. დანელია და ქ. კვაჭანტირაძე; ლ. ჩოთალიშვილი; ლ. ალექსიძე, ი. გაგუა, მ. დანელია, ე. კობახიძე, ნ. რუხაძე; მ. ფხაკაძე და თ. ჭეიშვილი და სხვ.), მორგებული თანამედროვე მოთხოვნებს. სწორედ ამან უბიძგა ლათინური ენის სასაუბროს „საუბრობ ლათინურად? – *Loquerisne Latine*“ ავტორებს – ე. კობახიძეს და მ. ფხაკაძეს, ერთგვარად, როგორც თვითონ ამბობენ ნაშრომის შესავალში, „გაეცოცხლებინათ“ ლათინური სწავლების ზეპირ მეთოდზე დაყრდნობით (ლექსიკის, იდიომატიკის, ფრაზეოლოგიიზმ-

ბის თემატურ ჯგუფებად თავმოყრა და იმიტირებული სიტუაციების გამოყენება).

ავტორები სერიოზული გამოწვევის წინაშე იდგნენ. მიუხედავად იმისა, რომ მათ ჰქონდათ ლათინური ენის სახელმძღვანელოებზე მუშაობის წარმატებული გამოცდილება, ამ შემთხვევაში საჭირო იყო სრულიად ახალი მიდგომა საკითხისადმი. ავტორები უნდა დაშორებოდნენ ენის სწავლების ტრადიციულ მეთოდიკას და ცოცხალი დიალოგებით შეეყვანათ მკითხველი ლათინური ენის სამყაროში. წარმოდგენილი ნაშრომი, როგორც უკვე აღვნიშნე, პირველი ცდაა ქართულ ენაზე ლათინური სასაუბროს შექმნისა. თანამედროვე, ცოცხალ ენებზე არსებული სასაუბროებისაგან განსხვავებით, ლათინური ენის სასაუბროს შედგენა გარკვეულ სირთულეებს უკავშირდებოდა, რომელთაგან თვითონ ავტორები „მკვდარი ენის სამეტყველო სივრცეში „პორტირებას“ გამოყოფენ. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ავტორთა სასახელოდ, რომ მათ, მართალია, გაითვალისწინეს ევროპულ ენებზე არსებული მსგავსი სასაუბროების გამოცემები (ძირითადად რამდენიმე ხერხს მიმართავენ: ა) დიალოგების ფრაზეოლოგიური ქსოვილს შექმნისას საგანგებოდ შედგენილ წინადადებებს ეყრდნობიან; ბ) გაურბიან ფრაზების დამოწმებას და თემატური ლექსიკით იფარგლებიან; გ) ეყრდნობიან მხოლოდ ამონარიდებს რომაელ ავტორთა თხზულებებიდან), მაგრამ გაცილებით საინტერესო და სწავლების მეთოდიკის თვალსაზრისით სწორი ფორმა მისცეს ნაშრომს:

1. რომაული სინამდვილის კონკრეტული სფეროს მოკლე მიმოხილვა, რასაც მკითხველი შეეყავს რომაელთა ყოველდღიურობის იმ სივრცეში, რომლისთვისაც მოცემუ-

ლი ლექსიკა იყო დამახასიათებელი. მაგ., რომაული კალენდრის მიმოხილვას თან ახლავს წელიწადის, ეპოქის, დღეების, სეზონების აღმნიშვნელი ლექსიკა. თემატურად მოცემული ლექსიკური ერთეულები გაცილებით ადვილად ამახსოვრდება საკითხით დაინტერესებულ პირს.

2. მსგავსი სემანტიკური ველის ნეოლოგიზმები ქართული განმარტებებით ხელს უწყობს არა მარტო ანალიტიკური აზროვნების განვითარებას, არამედ წარმოდგენას უქმნის მკითხველს ლათინური სიტყვათწარმოების ზოგად პრინციპებზე.
3. მოცემული ლექსიკური ერთეულების შემცველი ფრაზები ქართული შესატყვისებით საუკეთესო საშუალებაა ლათინურისთვის დამახასიათებელი სინტაქსური კონსტრუქციების ასათვისებლად.
4. მოცემული შინაარსობრივი ჯგუფის ლექსიკაზე დაფუძნებული სენტენციები პარალელური ქართული თარგმანით აღრმავებს როგორც ლექსიკურ, ისე მორფოლოგიურ-სინტაქსურ ცოდნას.

სასაუბროს წამმდვარებული აქვს ავტორთა წინასიტყვაობა და შესავალი, სადაც საუბარია როგორც ნაშრომის დანიშნულებაზე, ასევე იმ სირთულეებზე, რომლებსაც მუშაობის პროცესში წააწყდნენ მკვლევარები და თამამად შეიძლება ითქვას, რომ წარმატებით გაართვეს თავი. რთულია რომაული ლიტერატურიდან შესაბამისი ციტატების მოძიება, ქართული პწკარედული თარგმანის შეფარდება. ეს არა მარტო მასალის ღრმა ცოდნას მოითხოვდა ავტორებისგან, არამედ მიზანდასახულ რუტინულ სამუშაო პროცესს. სასაუბროს ერთვის ლათინური

ანბანის, გამოთქმის წესების, ბრუნების და უღლების გრამატიკული სქემები, რაც ნამდვილად წაადგება სტუდენტებს თუ ლათინური ენის შემსწავლელ პირებს სასაუბროზე მუშაობის პროცესში. კომპოზიციურად სახელმძღვანელო შედგება შემდეგი თემატური თავებისაგან, სადაც შიგნით გამოყოფილია ქვეთავები: ლათინურად ლაპარაკი (მისალმება, მოკითხვა, გაცნობა; დადასტურება, უარყოფა; მადლობის გადახდა, მობოდიშება; მილოცვა, სურვილები; კითხვის დასმა; ყოველდღიური სასაუბრო ფრაზები); ხშირად გამოყენებული ზედსართავი სახელები; ფერები; რიცხვითი სახელები (რაოდენობითი, რიგობითი, ჯერობითი, პროცენტის გადმოცემა, არითმეტიკული ოპერაციები, წონის, ზომის, სითხის საზომი ერთეულები); კალენდარი (თვეები, წელიწადის დროები, კვირის დღეები, დღე და ღამე); ამინდის შესახებ; ადამიანი (ადამიანის სახელი, სხეული, ექიმი); ქორწინება, ოჯახი, ნათესავები; სახლი; თერმები; ტანსაცმელი; ნადიმი (სუფრა, კერძები, ხორცეული, საწებლები, ტკბილეული, თევზეული, ხილი, სასმელები); რომაული დღესასწაულები (მუსიკა, ცეკვა, ძირითადი დღესასწაულები); საჩუქრები (მაღაზიები და სახელოსნოები); თეატრი, სანახაობა, თამაშები; სპორტი; ცხოველები; (ნადირობა, თევზაობა); სკოლა; სამართალი (საჯარო მმართველობა); რელიგია, ტაძარი (სიკვდილი, საიქიო); სამხედრო საქმე. ჩამონათვალზე თვალის გადავლებაც ნათელს ხდის, რომ ავტორთა ყურადღების მიღმა არ დარჩენილა რომაელთა საზოგადოებრივი და კერძო ცხოვრების არცერთი სფერო. თითოეული თემა (მიმოხილვას ვგულისხმობ), ერთი მხრივ, ძალიან ლაკონურად არის წარმოდგენილი, ხოლო, მეორე მხრივ, ინფორმაციულად დატვირთულია, დასმულია სწორი აქცენტები, რაც

დაეხმარება სტუდენტს ამ ინფორმაციის ფონზე უფრო სახალისო გახდეს მოცემულ თემასთან დაკავშირებული როგორც ლექსიკის, ისე ნეოლოგიზმებისა თუ სენტენციების დასწავლა. აქვე ისიც მინდა დავუმატო, რომ მთელ რიგ სენტენციებს თან ახლავს განმარტება (შინაარსობრივი კონტექსტი), რაც კიდევ უფრო მეტ ხიბლს სძენს ნაშრომის ამ ნაწილს ისევე როგორც კონკრეტულ ფრაზებთან მითითებული წყაროები (ავტორთა დასახელება). ნეოლოგიზმები ჩვენი ლექსიკის ორგანული ნაწილია, ამდენად ავტორთა მხრიდან ამ საკითხზე ყურადღების მიქცევა სწორ გადაწყვეტილებად მიმაჩნია.

სურვილის სახით დავამატებდი, რომ კარგი იქნებოდა, თუ სასაუბროს განმეორებით გამოცემის შემთხვევაში ავტორები იზრუნებდნენ იმაზე, რომ წიგნს დაერთოს აუდიომასალა, რაც დამეთანხმებით, კიდევ უფრო მეტ სიცოცხლეს შესძენდა ლათინურ დიალოგებს.

არასდროს უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ლათინური ენის გამოყენება წერილობითი თუ სალაპარაკო ფორმით უძველესი ჰუმანისტური ტრადიცია იყო ევროპაში. ეს იყო აღორძინების და განმანათლებლობის ენა, მთავარი საშუალება, რომლის დახმარებითაც გაჩნდა პირველი კონტაქტები ევროპასა და დანარჩენ სამყაროს შორის ევროპელი მისიონერების, მეცნიერების, დიპლომატების თუ პედაგოგების მეშვეობით. ლათინურის წყალობით ადამიანი არა მარტო უფრო საფუძვლიანად სწვდება დიდ მოაზროვნეებს, არამედ აგრძელებს ევროპული ჰუმანიზმის ტრადიციას. ვიმედოვნებთ, რომ მომავალში ლათინურს ადამიანები გამოიყენებენ არა მხოლოდ როგორც უსიცოცხლო კოდურ ენას, არამედ ერთმანეთთან და დანარჩენ სამყაროსთან საკომუნიკაციოდ. სწორედ ამ მიზანს ემსახურე-

ბა წინამდებარე სახელმძღვანელო, რომელთა ავტორებმაც საკუთარი ნაშრომის საშუალებით, ვფიქრობ, სერიოზული წვლილი შეიტანეს ლათინური ენის “გაცოცხლების“ საქმეში.

ქ. გარდაფხამე

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ფილოლოგიის დოქტორი